

Zoonoze kućnih domaćih životinja i čovjek - pomorac

... Skrećući s pravca kojim ga je priroda usmjerila, čovjek je izgleda sam sebe izložio velikom broju oboljenja. Njegova ljubav prema raskoši, želja da briljira ili se samo rasonodi, naveli su ga da se okruži svim vrstama životinja, mađa iskonski nije bio predviđen da sa njima obrazuje uske veze. Razoružani vuk izgubio je svoju surovost da bi se pretvorio u malog psa, sklupčanog u krilu svoje gospodariće. Mačka, taj mali tigar našeg ostrva, koji je živio u šumi, sada je član porodice i nije ništa manje mažena.

(Eduard Džener — London 1796)

Čovjek je uvijek zauzimao dvojak stav u odnosu na životinje s kojima dijeli ovu planetu.

Životinje mu predstavljaju izvor hrane, ali i opasnost — prgonio ih je otkako se pojavio na zemlji. — Ali ih je i volio i znao da pruži dokaza o svojoj dobroti prema njima, često tražeći njihovo društvo. No, na žalost, pojava odomaćenih životinja u ljudskim naseljima, što potiče još od davnine, povukla je za sobom opasnost, da čovjek oboli od novih oboljenja, opasnost koje je čovjek ponekad svijestan i prihvaća je, a ponekad pojma nema o njoj.

Prije nego što pristupimo razmatranju problema u pojedinostima, priznaćemo, da su opasnosti po zdravlje čovjeka, čiji je život tijesno vezan sa životom životinja, u velikoj mjeri danas smanjene mjerama javne higijene i odgovarajućim veterinarskim mjerama, pod uslovom da su vlasnici svijesni svojih odgovornosti.

O čemu se radi? U zemljama u razvoju, pretežno zemljoradničkim, poznato je da su čovjek i životinja veoma bliski.

Ljudi i stoka u hladnim krajevima, pretežno često žive pod jednim krovom, naročito zimi, u želji da se sačuva toplina a i stoka.

U urbanim sredinama razvijenih zemalja, iako su uslovi sasvim drukčiji, čovjek produžava da živi, okružen životinjama.

Cijenj se da u Velikoj Britaniji ima više od 20 milijuna domaćih životinja (kućnih), od toga više od pet milijuna pasa i četiri milijuna mačaka.

U USA broj pasa i mačaka prelazi 68 milijuna.

U Velikoj Britaniji 5 milijuna ptica živi po kavezima, u USA više od 22 milijuna, uz to još tri milijuna kornjača i na hiljade kućnih riba. Smatra se da danas u USA postoji 700 milijuna domaćih kućnih životinja. No, slične cifre ne sreću se samo u bogatim zemljama Evrope i obje Amerike. Domaće životinje su veoma brojne i u manje razvijenim zemljama.

Na koji način te životinje ugrožavaju čovjekovo zdravlje? Prije svega ujedima. U USA 1967. zabilježeno je više od 600.000 osoba koje je ujeo pas. Od toga je 200.000 zatražilo ljekarsku pomoć, a 10.000 je moralo biti liječeno.

Ujed može imati ozbiljnih posljedica: trajni invaliditet, unakaženost, psihičke traume, a ponekad i smrt. — Proučavanjima, vršenim u USA — ustanovljeno je da je 1,84 od sto hitna slučaja koji su primljeni u bolnicama bilo proizrokovano ujedima životinja, a od toga 90,1 odsto ujedima pasa. — 76% ujeda bili su na rukama i nogama, 16% na licu, glavi ili vratu, dijelovima tijela, gdje može da ima najozbiljnije posljedice.

Povredi nanesej ujedom može da se pridruži i infekcije, koje nastaju uslijed toga, što je u tkivo unijeta i bakterija, bacil tetanusa ili prouzrokovać zoonoze, to jest bolesti koje se prirodno prenose sa životinja vertebrata na čovjeka i obratno.

Od svih zoonoza najopasnije je bjesnilo. To oboljenje, izuzev jedan ili dva slučaja koje navodi literatura, poslije pojave prvih manifestacija je uvijek kobno za čovjeka. Užasne patnje bolesnika, kod koga po red ostalih simptoma se javlja hidrofobija, čini evoluciju ove bolesti specijalno dramatičnim. Zaraza bjesnilo praktički se uvijek dobija preko ujeda. Protiv bjesnila nema lijeka i mi danas raspolazemo samo profilaktičnim sredstvima u koje spada dezinfekcija ujeda i davanje vakcine koja treba da spriječi infekciju. — No, ovo može i da ne uspije, naročito kada je period inkubacije izuzetno kratak. — Još uvijek postoji toliki strah od zaraze da se Pasterov postupak i dalje primjenjuje masovno i u zemljama u kojima slučajevi bjesnila kod ljudi su postali prava rijetkost.

U USA, na primjer, od 30—40.000 lica svake godine se vakciniraju Pasterovom vakcinom, dok se među stanovništvom koje broji više od 200 mil. godišnje ne zabilježi više od jednog do dva slučaja bjesnila kod čovjeka.

Poznat je veliki broj oboljenja koje se direktno prenose sa životinje na čovjeka.

Jedno od najznačajnijih je leptospiroza — bakterijsko oboljenje, koje može da postoji i kod životinja

na izgled zdravih, ali čija je mokraćna zarazna i predstavlja glavnog prenosioca zaraze. Bakterije prodiru kroz sluznicu usta, nosa ili očiju ili kroz pukotine koje razmekšane vodom. Bolest napada jetru i bubrege i može da izazove simptome meningitisa. Dosta je raširena kod nas u pasa. Slučajevi obolenja kod ljudi vjerojatno nisu svi registrirani zbog toga, što se simptomi pogrešno pripisuju drugim oboljenjima.

Drugo važno oboljenje je *psitakoza* — bolest ptica u kavezu osobito papagaja. Prvi put je prepoznata 1929. god. prilikom jedne epidemije koja je prouzrokovala 750 slučajeva i 143 smrtna slučaja. — Kasnije je taj broj varirao, zavisno od toga, koliko se uvezne trgovalo na međunarodnom planu i koliko je držanje ptica bilo u modi.

Oboljele ptice pate od diarhae. Prenošenje sa životinja na čovjeka vrši se preko osušenog izmeta, pretvorenog u prašinu, koja se širi po zraku, kada ptica maše krilima. Rasprostranjena upotreba antibiotica koji se dodaje hrani, kao i obavljanje obaveznog karantina kroz koji moraju da prođu uvezane ptice, omogućili su da budemo pošteđeni ove bolesti. Njeni simptomi kod čovjeka su atipična pneumonija, koja srećom ipak popušta pred antibioticima.

Salmoneloze — koje na čovjeka prenose domaće životinje samo s vremena na vrijeme, postaju opasnost i predmet pažnje koju zaslužuju. Tek nedavno je zapaženo da su male kornjače inficirane hranom koju dobijaju u prodavnicama gdje su loši higijenski uslovi. One su odgovorne za periodična razbuktavanja bolesti kod djece, koja jedu neopranim rukama poslije igre sa životinjama. — Postoji sumnja, da i neke druge životinje prenose salmoneloze na djecu, kod koje izaziva želučane — crijevne poremećaje, pa ponekad i smrt. To su psi i mačke, papagaji, majmuni i druge egzotične životinje. I komercijalni produkti životinjskog porijekla, namijenjeni ishrani domaćih životinja, često su zaraženi salmonelama.

Kod malih majmuna, pored salmoneloze, mogu se naći i *sigeloze* — odgovorne za želučane — crijevne infekcije čovjeka. — Godine 1951. majmunice uvezene iz Afrike u Saveznu Republiku Njemačku, kao domaće životinje, izazvale su 17 slučajeva dezinterije bakteriom Shigai i tri smrtna slučaja kod djece. I druge enterobakterije povremeno mogu da izazovu infekciju kod čovjeka.

Najpoznatija su ona koja se prenose — nematodama — čije larve se sele u čovječje tijelo (larva migrans). — Lavra prodiere u tijelo bilo kroz kožu, izazivajući ozlijede na njoj, bilo kroz jednjak da bi se zadržala na nekom organu, kao što su jetra ili oko. Kožni oblik uglavnom nastaje uslijed psečije ankilostome. Dobija se svakim dodirnom kože sa zaraženim psečijim izmetom, posebno kada bosonogi hodamo po plažama ili oko kuće.

Utrobna forma larve migrans sreće se naročito kod djece koja se igraju napolju i jedu zaražene namirnice. S obzirom da svakodnevno raste broj pasa, prosto je neshvatljivo, što se ništa ne poduzima, da bi se oni spriječili da ostavljaju izmet po javnim putevima i suburbanim zonama, a posebno na mjestima gdje dolaze djeca, parkovima i terenima za igru, što su neki veći gradovi i napravili (Amerika, Njemačka, Italija).

Psečiji izmet je potencijalni izvor zaraze parazitima čije posljedice mogu biti tragične.

Postoji još jedno parazitsko oboljenje — *ekinkokoza* — koja u velikom broju i velikom dijelu svijeta, pa i kod nas u srednjoj Dalmaciji predstavlja krajnje ozbiljnu prijetnju. — Pas se inficira jedući meso oboljele životinje. Parazit, jedan plosnati crvić, javlja se prvo kod ovce u obliku ciste. — Kod pasa crvić dobija svoj odrastao oblik i nosi jaja koja se pojavljuju u izmetu i vezuju životinji za dlaku. — Čovjek koji je dodirivao psa, može se inficirati priloženju tih ruku ustima. Kod čovjeka, najčešće u jetri, formira se cista koja polako raste i konačno može

da postane ogromna, veličine manje lubenice. Njihov je razvoj dugo pritajen i dešava se da se infekcija u djetinjstvu manifestira znacima tek dvadeset godina kasnije.

Ova parazitoza veoma je raširena u nekim zemljama. U Urugvaju na primjer, bila je odgovorna za 600 kirurških intervencija i 60 smrtnih slučajeva.

Poznate su brojne infekcije čiji uzročnik je prenesen na čovjeka sa domaćih životinja putem *Arthropoda*. — Najozbiljnija je svakako — *Lajsmanioza* — izazvana jednom protozom. Ona se javlja u visceralnoj formi (kalaazar) napadajući unutrašnje organe, pretežno jetru i slezenu, ili u kožnom obliku (ulcerozna povreda). — Vektor je insekt koji bode — *flebotom*.

Smatra se da je pas, a rijede mačka, glavni rezervoar bolesti u Aziji i nekim krajevima SSSR, istočnom Mediteranu i Brazilu. Protozoa se isto tako sreće i kod velikog broja malih divljih sisavaca. Kod psa i mačke prevladava kožna forma i manifestira se ulceroznom povredom na glavi, ali konstatirana je i visceralna forma koja sa sobom povlači slabost. U borbi koja se u mnogim zemljama vodi protiv ove bolesti, na prvom mjestu teži se prekidanju ciklusa prenosa: Domaća životinja — flebotom — čovjek.

Konstatirano je da mačka može biti izvor *toksoplazmoze* kod čovjeka. Ovo parazitsko oboljenje koje se kod čovjeka može manifestirati u obliku gripe. Bolest postoji i kod pasa, i životinja se najčešće inficira kada jede sirovo meso. Međutim, nedavno je otkriveno da toksoplazmoza, izazivač bolesti, može da se umnožava u jednjaku i pojavi se u virulentnom stanju, odakle može vrlo lako da se prenese na čovjeka.

Mogli bismo još da produžimo sa nabranjem bolesti koje životinja prenosi na čovjeka. — Ovdje smo prikazali samo neke egzemplarne izabrane među najzanimljivijim i najznačajnijim. Još smo daleko od toga da ih sve poznamo i sam termin, domaća životinja, ne predstavlja preciznu definiciju.

Pored toga, još uvijek nemamo kvantitativnih podataka o rasprostranjenosti oboljenja koja su ovdje opisana i rizicima kojima ona izlažu čovjeka u raznim zemljama svijeta. — No jedno je sigurno: Rizik se povećava s povećanjem domaćih životinja, posebno egzotičnih životinja. Medicinska literatura obiluje slučajevima streptokoknih oboljenja i zaušaka, koji su sa čovjeka prešli na njegovog psa. Mogu li te infekcije da se sa psa ponovno prenesu na čovjeka?

Ako se od vlasnika malih životinja ne može zahtijevati nemoguće, nikako se ne može opravdati opća nebriga, koja dovodi u opasnost zdravlje nevinih. Psi koji vrše nuždu po plažama i gomilama pijeska po parkovima, izlažu djecu infekciji larve migrans. Bezbrojni ujedni pasa lutilica evociraju na sablast bjesnila. Vlasnik koji odbija da svog psa vakcinira protiv bjesnila, ili koji se ne trudi da ga oslobodi glista u crijevima, kriv je prema cijelom kolektivu u kome živi.

Odgovarajuće veterinarske službe djeluju preventivno i kurativno u tome smislu. Saradnja između veterinara i liječnika, higijenske mjere i podizanje nivoa zdravstvenog obrazovanja, trebalo bi da ograniče opasnost. Onda će se moći tvrditi da domaća životinja ozbiljno ne ugrožava zdravlje čovjeka.

Vet. Pero SAVIN, Dubrovnik

Literatura:

Parazitarne bolesti zajedničke ljudima i životinjama
Dr. Mato Winterhalter — Zagreb 1949.

Buxton A.: Salmonellosis in Animals —

Review No. 6 1967.